

Vytváření pročínské agendy v Česku: aktéři, jejich role a vazby

Ivana Karásková

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world

Shrnutí

- Policy paper se věnuje otázce, **kdo v české veřejné debatě mluví o Číně a jaké jsou vztahy mezi jednotlivými aktéry tohoto diskurzu**. Dochází k závěru, že Česká republika prošla ve vztahu k Číně v posledních letech výraznou transformací, což ji ale neodlišuje od jiných evropských států, jež ve vztahu k Číně rovněž upřednostnily prioritizaci ekonomické diplomacie a upozadění lidskoprávní agendy.
- Cíl přilákání většího množství čínských investic nebo podpora vyššího obrátu vzájemného obchodu není inherentně špatný. **Problémem je, pokud je taková změna prezentována ne jako doplnění nebo rozšíření stávajících zahraničně-obchodních příležitostí, ale jako jejich ekonomická, ale též politická a normativní alternativa.**
- V České republice bohužel není vedena **komplexní, smysluplná debata o žádoucí zahraničněpolitické strategii českého státu vůči Pekingu.**
- **Veřejnoprávní i soukromá česká média jsou k pročínskému trendu zatím většinou kritická** a plní tak potřebnou kontrolní funkci, která přispívá k určité míře společenské a politické resilience. Výjimku tvoří texty Parlamentních listů, jež jsou vůči Číně výrazně pozitivní.
- Příklady TV Barrandov a Týdne navíc ukazují, že **převod vlastnictví médií (nebo jeho části) do rukou čínské společnosti efektivně eliminuje jakoukoliv kritiku vůči Číně.**
- **Postoje médií k Číně jsou však primárně funkcí reflexe vnitrostátních politických procesů.** Přímých, normativně nezkravených informací o Číně tak dostává česká veřejnost málo.
- **Druhou výraznou skupinu, jež ovlivňovala český diskurz o Číně, tvoří politici. Nejaktivnějším (a také nejvlivnějším) mediálním aktérem byl prezident Miloš Zeman.**
- **Většina politických stran přijala pročínskou orientaci české zahraniční politiky.** Pouze **KDU-ČSL, TOP 09 a STAN** byly vůči Číně ve sledovaném období převážně negativní. **ODS, ČSSD, KSČM a SPO** vykazovaly v médiích **více či méně zřetelnou afinitu vůči Číně.** Hnutí ANO bylo k čínské otázce pozoruhodně **pasivní.** V této souvislosti dochází policy paper k závěru, že se **ČSSD stala jakýmsi pomyslným inkubátorem politiků a podnikatelů (a jejich kombinací), kteří jsou spojeni se současnou pročínskou politikou.**
- Prostřednictvím **mapy, která vizualizuje vztahy mezi klíčovými českými politickými a ekonomickými aktéry s vazbou na Čínu,** lze snadno vysledovat uzly, kolem nichž se vazby větví. Ty představují **„političtí podnikatelé“ a malé množství osobními vazbami navzájem propojených institucí.**

- **Společnosti jako PPF nebo CEFC ovlivňují českou zahraniční politiku mnohem více, než by v transparentním demokratickém prostředí mělo být běžné a přijatelné.**

Doporučení

- Jako první krok k nápravě výše naznačených negativních trendů je zapotřebí **rozšířit a prohloubit expertní porozumění Číně**. Zkvalitnění expertní debaty by se následně mělo promítnout do **zlepšení informovanosti české veřejnosti**, které je v současné době Čína prezentována primárně prismatem interních politických konfliktů.

- Vztah k Číně je jen jedním z řady **strategických témat v české zahraniční politice, o nichž je třeba vést kvalifikovanou a věcnou debatu**. Je-li Čína - už s ohledem na její stále rostoucí vliv v mezinárodních vztazích zcela logicky - chápána jako jedna ze zahraničněpolitických priorit České republiky, dává smysl definovat vztah k ní na základě veřejně diskutovaného a následně závazně přijatého **meziresortního strategického dokumentu**. Sousední Slovensko, jakkoli je jeho zájem o Čínu (a opačně) minimální, koncepci pro vztahy s Čínou na léta 2017-2020 i navazující akční plán má.

- Dokument by měl **představit obecné politické a ekonomické cíle, jichž chce Česká republika ve vztahu k Číně dosáhnout**, například definovat zásady státní podpory při pronikání českých firem na čínský trh, identifikovat sektory a regiony, do nichž by ČR ráda přitáhla čínské investice, a vysvětlit, jak zajistí, aby budoucí čínské investice vytvářely adekvátní počet pracovních příležitostí. Takto koncipovaný dokument by vedle zkvalitnění české veřejné debaty zlepšil čitelnost zahraniční politiky ČR, která je nyní, i v důsledku rozporů mezi jednotlivými představiteli, nízká.

- Ze současného fungování česko-čínských vztahů lze dovodit obecnější potřebu **zvýšit transparentnost zapojení českého byznysu do formulování a prosazování zahraniční politiky, včetně pravidel pro účast podnikatelů na oficiálních zahraničních cestách**. Posilování ekonomické diplomacie je obecně zcela v pořádku, ale její přínosy se ztrácejí, pokud není přístup k ní rovný pro všechny subjekty, které mají o její využití zájem.

- S ohledem na specifickou povahu čínského politického režimu je třeba **iniciovat změnu v pravidlech regulujících financování politických stran a volebních kampaní**. Cílem by mělo být zabránění situaci, kdy cizí nedemokratický režim finančními toky ovlivňuje českou veřejnou debatu nebo dokonce výsledky voleb. Stejnému účelu by měla sloužit **podpora screeningového mechanismu** (ať již domácímu, či na evropské úrovni) a **zahrnutí mediálních společností mezi strategicky významná odvětví** v jeho rámci.

Česká republika prošla ve vztahu k Číně v posledních letech výraznou transformací. Od zahraniční politiky založené na obhajobě lidských práv doputovala až k "pragmatismu", postavenému na prioritizaci ekonomické diplomacie a upozadění lidskoprávní agendy. Obecně tato změna příliš nevybočuje z vývoje zahraniční politiky jiných států Evropské unie, jež provedly ve své zahraniční politice podobný obrat. Vedle intenzity podpory pročínské postoje některými aktéry je situace v Česku nestandardní a alarmující kvůli nedostatku informací o klíčových politických a ekonomických aktérech, kteří se na nahrazení předchozích zahraničněpolitických preferencí novou pročínskou politikou podíleli. Jsou sice známy konkrétní postavy, které tuto agendu veřejně a vehementně prosazovaly, velmi málo však víme o jejich motivaci a vzájemném propojení. **Následující policy paper si proto klade za cíl alespoň částečně odpovědět na otázku, kdo nám v České republice Čínu představuje a jaké jsou vztahy mezi jednotlivými aktéry tohoto diskurzu.**¹

Podoba českého diskurzu o Číně

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) spolu s maďarským Central and Eastern European Center for Asian Studies a slovenským Inštitútem ázijských štúdií v rámci projektu ChinfluenCE² analyzovala, jakými proměnami prošel ve třech středoevropských zemích diskurz o Číně a kdo jsou jeho hlavní tvůrci. Ve společném výzkumu podrobily tyto tři think-tanky mediální analýze více než 7 700 textů o Číně, které vydala nejsledovanější česká³, maďarská a slovenská média v období od začátku roku 2010 do června 2017.

V české části analýzy se AMO zaměřila na 42 médií – deníky, týdeníky s politickým a/nebo ekonomickým zaměřením, rozhlasové a televizní stanice a zpravodajské servery. Analýza pokryla nejen tradiční, ale také alternativní média, veřejná média i média v soukromém vlastnictví. Jako kontrolní vzorek byla přidána i česká média (spolu)vlastněná čínskou společností CEFC, ačkoli nesplňovala kritérium nejvyšší sledovanosti ze strany českého publika. S využitím databáze Newton autoři shromáždili 1257 textů, které následně zkoumali s ohledem na postoj, který daný článek k Číně zaujímá – zda dané médium a text představovaly obraz Číny pozitivní, neutrální nebo negativní – přičemž neřešili objektivitu článků nebo faktickou správnost obsahu. Zaznamenávali také témata, která se v člancích objevila (např. bilaterální vztahy, lidská práva, cenzura, komunismus apod.).

Komparativní analýza⁴ ukázala, že **v českém mediálním diskurzu je Čína představována výrazně negativněji** (41 %) než na Slovensku (26 %) či v Maďarsku (9 %). Za zmínku stojí v českém prostředí zjištění, že negativní reference o Číně výrazněji nekolísají v průběhu času. **Média informovala o Číně konstantně negativně bez ohledu na politické sblížení obou zemí a pročínské proklamace některých českých politiků.**

Díky zapojení kontrolního vzorku se také ukázalo, že **výrazněji pozitivní obraz Číny vysílala média s vyhraněně levicovou orientací** (Haló noviny) **nebo**

¹ Výzkum by nebyl možný bez mimořádného nasazení asistentů projektu ChinfluenCE. Autorka by touto cestou ráda poděkovala Martinovi Plačkoví, Karolíně Lahučké a Lucii Finkové.

² <http://www.chinfluence.eu/>

³ Sledovanost českých tištěných médií byla měřena kvartálně pomocí dat Media Projekt, pomocí ročních dat Asociace televizních organizací, kvartálních dat Radio Projekt a pomocí informací o přístupu na zpravodajské servery, které zveřejňuje NetMonitor.

⁴ Ivana Karásková, Tamás Matura, Richard Q. Turcsányi a Matej Šimalčík, Central Europe for Sale: Politics of China's Influence (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, duben 2018), http://www.chinfluence.eu/wp-content/uploads/2018/04/AMO_central-europe-for-sale-the-politics-of-chinese-influence-1.pdf.

s **čínským (spolu)vlastníkem**.⁵ Konkrétně na příkladech Týdne a TV Barrandov je zřejmé, že v čase, kdy spoluvlastníkem Empresa Media byla čínská společnost CEFC, byl obraz Číny v produkci televize a týdeníku výhradně pozitivní. **Negativně laděný či jen neutrální text nevyšel v těchto médiích po dobu, kdy CEFC otevřeně vlastnila část Empresa Media, ani jeden.** Na příkladu kódovaných textů Týdne je změna ve stylu a ladění textů před a během akvizice čínským vlastníkem příliš patrná, než aby ji bylo možné jen připsat náhodě. Toto zjištění je obzvláště významné v kontextu úvah o možných změnách ve stylu informování o Číně v případě čínské akvizice Central European Media Enterprises Ltd. (CME), jež vlastní televizní stanice v Bulharsku, České republice (TV Nova), Rumunsku a na Slovensku (TV Markíza).⁶

Stejně tak je zřejmá odlišná povaha diskurzu - zatímco slovenská média přinášela nejvíce informací o ekonomice Číny a maďarská média se zaměřovala na bilaterální vztahy, **česká média se nejvíce zabývala mezinárodním postavením Číny, otázkou lidských práv, cenzury, autoritativním charakterem čínského režimu a otázkou Tibetu.** Těmito tématům přitom slovenská a maďarská média téměř nevěnovala pozornost.

Graf 1: Zastoupení témat v analyzovaných textech věnujících se Číně s ekonomickou nebo politickou tematikou ve všech analyzovaných českých médiích (2010-6/2017)

Copyright © 2017 AMO

Nárůst počtu článků o Číně v českých médiích v průběhu analyzovaných let ukazuje na **zvysující se zájem médií o Čínu**. Při bližším pohledu na obsah textů je však jasné, že tento nárůst článků nesouvisí s větším zájmem o Čínu jako takovou (její politiku, ekonomiku a sociální vývoj). Ve všech těchto oblastech zůstává české publikum odkázané na minimum informací, většinou převzatých ze zahraničních zpravodajských agentur nebo přes anglicky psanou novinářskou produkci. Nárůst

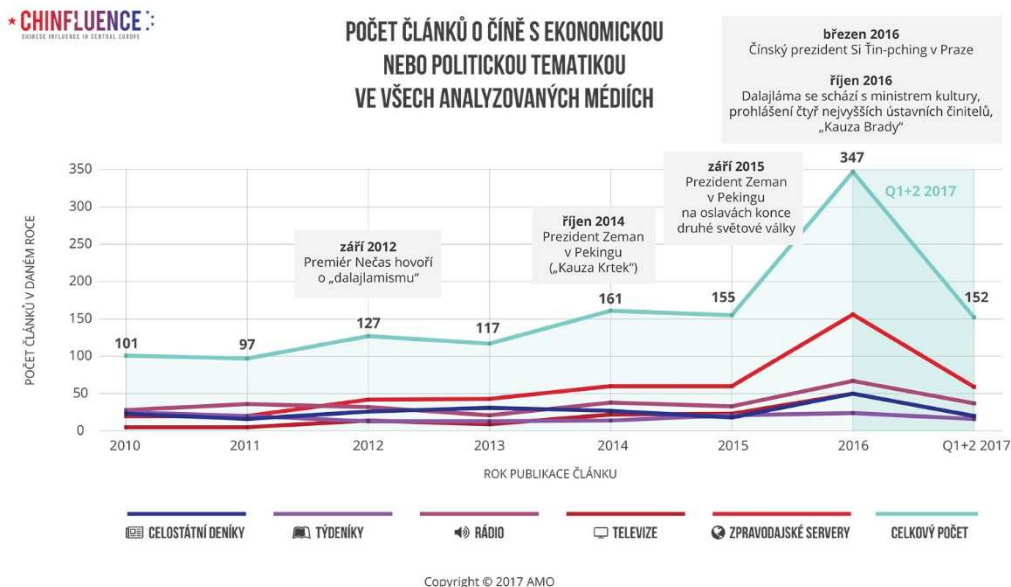
⁵ Pro podrobnější grafy u jednotlivých českých médií viz sekce "Analýza médií", ChinfluenCE, <http://www.chinfluence.eu/cs/analyza-medii/>. Pro srovnání výsledků české, maďarské a slovenské mediální analýzy viz "Media analysis", ChinfluenCE, <http://www.chinfluence.eu/media-analysis/>.

⁶ Jan Lopatka, Robert Muller a Jessica Toonkel: "CEFC, Penta make joint bid for Time Warner's Central European Media at around \$2 bln-sources", Reuters, 19.12.2017, <http://www.businessinsider.com/r-cefc-penta-make-joint-bid-for-time-warners-central-european-media-at-around-2-bl--sources-2017-12>

informování o Číně je jednoznačně spojen s **průnikem čínského tématu do domácí politiky**.

Graf 2: Počet článků o Číně s ekonomickou nebo politickou tematikou ve všech analyzovaných médiích

Současně došlo v průběhu let ke zjevné sekuritizaci, v jejímž důsledku je **Čína, redukovaná ovšem spíše na aktivity svých českých přímluvců, jako je Miloš Zeman nebo Jaroslav Tvrdík**, mediálně vnímána jako hrozba, zejména z politicko-ideového hlediska. Trend průniku tématu do domácí politiky a sekuritizace čínských investic silně ovlivňuje podobu nejen mediálního, ale i odborného diskurzu v České republice a znesnadňuje vedení střízlivé, na informacích založené a od emocí oproštěné debaty.

Aktéři ovlivňující agendu česko-čínských vztahů

Projekt ChinfluenCE vychází z předpokladu, že na základě mediální analýzy lze identifikovat **skupinu agenda setterů**⁷, tedy aktérů, kteří v českých médiích promlouvají o Číně a pomáhají tím nastolovat mediální (a v důsledku toho ovlivňovat veřejnou) debatu. První krok spočíval v analýze polarity jejich řečových aktů (ať už vlastních promluv, nebo citací) a vyústil v rozdělení mediálně vyjádřených postojů vůči Číně na spíše neutrální, negativní nebo pozitivní. Následující graf ukazuje aktéry, kteří se k čínskému tématu vyjadřovali od počátku roku 2010 do června 2017. Hodnota polarity je výsledkem podílu průměru sentimentu (kde neutrální postoj = 0,

⁷ Agenda setting (nastolování agendy) je termín z teorie masové komunikace. "Hypotéza o agenda settingu vychází z předpokladu, že důraz a význam, který je ze strany médií přikládán určitému problému, ovlivňuje způsob, jakým tento problém vnímá a přijímá publikum. Média podle konceptu agendy disponují mechanismy, které mají schopnost určovat, o čem publikum přemýšlí (spíše než jak o prezentovaných problémech přemýšlí) a které otázky vnímá jako nejdůležitější," píše např. Milan Vladyka, "Určování agendy (Agenda setting)", Revue pro média, http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/urcovani_agendy.htm.

pozitivní = +1 a negativní = -1) a počtu textů, v nichž se objevuje přímá řeč nebo citace aktéra.⁸

---

⁸ Umístění na škále v žádném případě nepředstavuje 'kádrování' daného aktéra a slouží k zjednodušené vizualizaci zejména počtu textů, v nichž aktér hovoří, a tedy jeho důležitosti pro diskurz. Vypovídá také o relativním umístění aktéra na ose, tedy jak si stojí ve vztahu k dalším aktérům. Vzhledem k tomu, že někteří aktéři změnili během období 2010 a polovinou roku 2017 zaměstnání, udává graf nejčastěji citovanou afiliaci v textech, které by analyzovány, nebo zaměstnání, kde (pokud to bylo možné dohledat z veřejných zdrojů) aktér nejdéle působil. Jie Tien-ming sice nepatří k českým aktérům, ale byl do analýzy přidán pro ilustraci jeho postavení.

Graf 3: Sentiment aktérů ovlivňujících podobu mediálního diskurzu o Číně v ČR

CHINFLUENCE

SENTIMENT AKTÉRŮ OVLIVŇUJÍCÍCH PODOBU MEDIÁLNÍHO DISKURZU O ČÍNĚ V ČR

Jméno a příjmení / povolání / společnost / počet citací v období 2010-6/2017

- Zdeněk Zbořil** / politolog / 12
Jaroslav Tvrdík / bývalý ministr obrany, ČSSD; byznys, CEFC; předseda dozorcí rady Smlouvy česko-čínské komory vzájemné spolupráce; dřívě ČSA / 3
Alexandr Tomský / nakladatel, politik, Realisté / 3, **Jiří Hroník** / novinář, Parlamentní listy / 3
Jan Kohout / bývalý politik, ČSSD; byznys, New Silk Road Institute / 3
Marian Kerešický / politik, SPOZ/SPO / 3, **Martin Koller** / bezpečnostní analytik / 3
Martin Komárek / politik, ANO / 3, **Petr Zahradník** / ekonom, poradce, akademik / 3
Tereza Spencerová / novinářka, Literární noviny / 3
- Lubomír Zaorálek** / politik, bývalý ministr zahraničí, ČSSD / 12
Petr Nečas / bývalý politik, ODS; byznys / 6
- Lucie Vyborná** / moderátorka, Český rozhlas / 4, **Martin Kupka** / politik, ODS / 4
Ondřej Soukup / novinář, Hospodářské noviny / 4, **Miroslava Němcová** / politička, ODS / 4
Petr Šimůnek / moderátor, Český rozhlas / 4, **Adam Černý** / novinář, Hospodářské noviny / 4
Tomáš Tománek / novinář, Lidové noviny / 4, **Světлана Witovská** / moderátorka, ČT / 3
Jie Tien-ming / byznys, CEFC, poradce prezidenta Miloše Zemana / 3
Petr Drušák / velvyslanec ve Francii; bývalý náměstek MZV ČR / 3
Reynolds Koranteng / moderátor, TV Nova / 3, **Pavel Kováčik** / novinář / 3
Daniel Strouž / dřívě politik, KSČM / 3, **Jan Moláček** / novinář, ČT, Český rozhlas / 3
Ondřej Koutník / novinář, Lidové noviny / 3, **Oldřich Šzaban** / novinář, Parlamentní listy / 3
Adam Junek / novinář, Lidové noviny / 3, **David Tramba** / novinář, Ekonom / 3
Igor Lukeš / akademik, Boston University / 3, **Jan Bartošek** / politik, KDU ČSL / 3
Karel Havlíček / akademik, VŠPS; byznys, SINDATI; předseda přístavního, Asociace majitelů a středních podniků a živnostníků ČR / 3, **Jiří Vlaček** / moderátor, ČT / 3
Michal Mareš / novinář, Forbes / 3, **Olga Böhmová** / publicistka / 3
Vladimír Dlouhý / byznys, prezident Hospodářské komory ČR / 3
- Petr Hartman** / moderátor, Český rozhlas / 6
Jan Fingerland / novinář, Český rozhlas / 6
Jindřiška Bláhová / novinářka, iHvee.cz / 6, **Karel Hvizdala** / novinář / 6
- Bohumil Klepetko** / moderátor, ČT / 9
- Lukáš Petřík** / novinář, Parlamentní listy / 4, **Michael Rozsypal** / moderátor, Český rozhlas / 4
Miroslav Dittrich / moderátor, Český rozhlas / 4, **Ondřej Konrád** / novinář, Český rozhlas / 4
Jan Macháček / novinář, Lidové noviny; předseda správní rady Institutu pro politiku a společnost / 4
Jan Radnšpíř / moderátor, Český rozhlas / 4, **Roman Chlapušík** / novinář / 4
Tomáš Lindner / novinář, Respekt / 4, **Milan Dvořák** / předseda / 4
- Milan Slezák** / komentátor, Český rozhlas / 21
Jarmila Balážová / moderátorka, Český rozhlas / 7
Barbora Šámalová / novinářka, ČT / 7
Petr Schwarz / moderátor, Český rozhlas / 6
Zuzana Tvarůzková / moderátorka, ČT / 6
- Marek Hovorka** / festival Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů jhlava / 6
Daniela Dřtinová / moderátorka, DTV / 3, **Martin Vesslovský** / moderátor, DTV / 3
Vít Pohanka / novinář, Český rozhlas / 3, **Lucie Vopálenská** / moderátorka, Český rozhlas / 3
Thomas Kulidakis / novinář, Právo / 3, **Tomáš Štásta** / novinář, IDNES.cz / 3
Aneta Savarová / moderátorka, ČT / 3, **Dusan Neumann** / publicista / 3
Hany Farhali / dřívě novinář, MF DNES / 3, **Jakub Lepš** / akademik, FSV UK / 3
Jana Klimová / novinářka, Český rozhlas / 3, **Marek Wolner** / moderátor, ČT / 3
Miroslav Kocický / novinář, dřívě ČT / 3, **Stanislav Dvořák** / novinář, noviny.cz / 3
Martin Jonáš / novinář, dřívě ČT / 3
- Michael Romancov** / politický geograf, FSV UK / 3
Ondřej Kundra / novinář, Respekt / 3
Robert Břešťan / novinář, Hlídací pes / 3
- David Škáchlavský** / moderátor, Český rozhlas / 6, **Jiří Pehe** / politolog / 6
Tomáš Drahoňovský / moderátor, ČT / 3, **Pavel Telicka** / politik, dřívě ANO / 3
Pavel Urban / novinář, Právo / 3, **František Laudát** / politik, TOP 09 / 3
Jakub Železný / moderátor, ČT / 3, **Jindřich Šidlo** / novinář, dřívě Hospodářské noviny / 3
Jiří Píbil / akademik / 3, **Marian Jurečka** / politik, KDU ČSL / 3
Martin Novák / novinář, Aktuálně.cz / 3, **Ondřej Neff** / novinář, Neviditelný pes / 3
Václav Fiala / publicista, právník / 3
- Martin Fendrych** / novinář, Aktuálně.cz / 5
- Miroslav Kalousek** / politik, TOP 09 / 9
- Martin Bursík** / politik, dřívě SZ, nyní LES / 5, **Filip Remunda** / režisér / 5
Adam Hájek / novinář, IDNES.cz / 4, **Michael Kocáb** / bývalý ministr pro lidská práva / 3
Milan Kajtnek / novinář, Epoch Times, Václavská Epocha / 3
Ondřej Neumann / novinář, Hlídací pes / 3, **Petr Krémář** / publicista / 3

Vytváření pročínské agendy v Česku: aktéři, jejich role a vazby

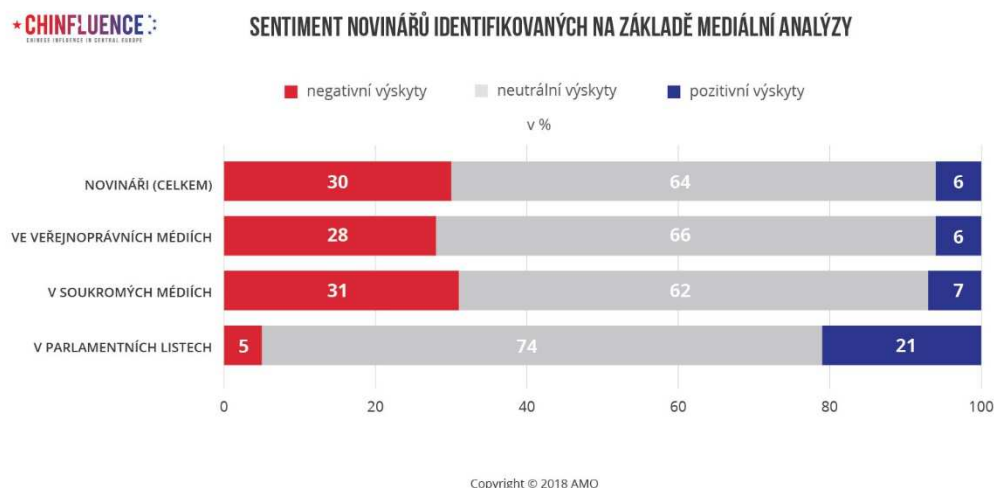

Analýza identifikovala 1068 osob, které se od počátku roku 2010 do června 2017 vyjadřovaly v médiích k Číně v souvislosti s politikou či ekonomikou. Pro účely vizualizace byli zařazeni jen aktéři, kteří k Číně hovořili nebo publikovali minimálně třikrát v průběhu daného období.

Hlavními agenda settery v Česku (ale i při komparaci se Slovenskem a Maďarskem) byli - s ohledem na zvolenou metodu logicky - **novináři**. Poněkud s překvapením lze konstatovat, že **pohled novinářů na Čínu nebyl ovlivněn tím, zda médium, ve kterém pracují, je veřejnoprávní, nebo v soukromém vlastnictví**. V obou případech byl podíl pozitivního náhledu na Čínu nízký (6 % u novinářů pracujících ve veřejnoprávním médiu a 7 % u novinářů pracujících v soukromém médiu) a podíl negativního pohledu téměř shodný (negativně Čínu vnímalo 28 % novinářů pracujících ve veřejnoprávním médiu a 31 % novinářů pracujících v médiu se soukromým vlastníkem). Průměrný sentiment u obou skupin byl cca -0,26. Lze tak dovodit, že **bez ohledu na vlastníka médií, představují novináři klíčovou společenskou skupinu, která vnímá politiku vůči Číně primárně z normativních pozic a je (zatím) rezilientní vůči silnému pročínskému narativu**. Uvedené ovšem platí s výjimkou novinářů, jejichž texty vycházely ve sledovaném období v Parlamentních listech. Z analýzy Chinfluence vyplývá, že **21 % novinářů v Parlamentních listech publikovalo o Číně pozitivně, negativně pouze 5 %**. Průměrný sentiment novinářů píšících pro Parlamentní listy o Číně byl +0,19.

Graf 4: Sentiment novinářů vyjadřujících se k Číně a identifikovaných na základě mediální analýzy

V Česku a v Maďarsku byli, opět zcela logicky, výraznou skupinou agenda setterů také **politici**. V případě Maďarska to byli výhradně politici vládní strany Fidesz. Maďarská opozice se k Číně nevyjadřovala vůbec, a to kupodivu ani k problematické železnici mezi Budapeští a Bělehradem, kterou - původně zcela bez výběrového řízení a v rozporu s pravidly EU pro zadávání veřejných zakázek - staví čínská společnost. Z českých politiků byl neaktivnějším (a díky svému postavení také nejvlivnějším) mediálním aktérem prezident Miloš Zeman.

Podíváme-li se blíže na mediální postoje zástupců **parlamentních politických stran**, zjistíme, že většina z nich přijala novou, výrazněji pročínskou orientaci české zahraniční politiky. Pouze **křesťanští demokraté (KDU-ČSL), TOP 09 a Starostové a nezávislí (STAN)** vykazovali během zkoumaného období souhrnně negativní postoje vůči Číně. Tyto tři strany však v parlamentních volbách v říjnu 2017 obsadily v Poslanecké sněmovně pouze 23 křesel z 200. Zbývající parlamentní strany vykazovaly v médiích více či méně zřetelnou afinitu vůči Číně.

To zahrnuje i pravicovou Občanskou demokratickou stranu (ODS); koneckonců to byl premiér Petr Nečas, který vystoupil v roce 2012 s názorem, že českému exportu škodí podpora dalajlamy, kterou označil za dalajlamismus. “Vzývání tohoto směru není podporou svobody a demokracie, [...]. Podle něj se tím podporuje režim, který by pravděpodobně neměl demokratický, ale polofeudální, teokratický charakter se silnými autoritativními prvky”.¹⁰ Tehdejší ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg na to reagoval slovy, že “v otázce Tibetu se tam přebírá čínská propaganda”.¹¹

Obě levicové strany, **Česká strana sociálně demokratická** (ČSSD) a **Komunistická strana Čech a Moravy** (KSČM), stejně jako nové formace (například **Strana práv občanů**, SPO), měly - přinejmenším v analyzovaném veřejném diskurzu - pozitivní názory na Čínu. Hnutí **ANO** současného premiéra Andreje Babiše bylo k čínské otázce pozoruhodně pasivní, s výjimkou výroků samotného Babiše, který kritizoval přístup Číny k právům duševního vlastnictví na základě vlastní negativní zkušenosti s podnikáním v Číně¹² a jehož jeden tweet k dalajlamovi a jeho schůzce s Danielem Hermanem se objevil v roce 2016 v médiích.

Pozitivní obrat v preferencích českých politických stran je o to zajímavější (a znepokojivější), protože ho nelze vysledovat v jejich programových dokumentech. Ty se buď k Číně nevyjadřují vůbec, nebo jen ve velmi obecné rovině. Zdá se nicméně, že pročínský obrat v české zahraniční politice souvisí se společenským rozčarováním ze západních hodnot a směřování Evropské unie a Spojených států. Výzkum ChinfluenCE pokrýval jen období od roku 2010 do poloviny roku 2017, ale kořeny nespokojenosti lze hledat už v roce 2008 a šoku z globální finanční krize. Čína v této situaci uvolnila rekordní stimulační balíček v hodnotě 586 miliard amerických dolarů a oslavila svůj triumf jako úspěšný organizátor letních olympijských her. Západ, do té doby vnímaný jako vítěz studené války, naopak působil vyčerpaně a křehce. Čína pokračovala v ekonomické dynamice a začala se oprošťovat od dřívější spíše jen reaktivní zahraniční politiky, jak ji formuloval Teng Siao-pching. Iniciativa Pásu a stezky (Belt and Road), platforma 16 středo a východoevropských států a Číny (16+1) a další Čínou vedené projekty, představené a podporované Si Ťin-pchingem, vymezily novou čínskou mezinárodní ofenzívu a vytvořily zajímavou alternativu k dříve výhradně prozápadní orientaci států.

Uvedená data sice hovoří o medializovaných postojích neaktivnějších aktérů, kteří ovlivňovali podobu veřejné debaty o Číně, ale nenabízejí komparaci jejich pohledů na klíčové otázky česko-čínských vztahů. ChinfluenCE proto v květnu 2018 oslovil mediálně identifikované aktéry **prostřednictvím anonymního dotazníkového šetření**. Ze 164 oslovených respondentů využilo možnost odpovědi 22 aktérů - 14 novinářů, 2 politici, 2 podnikatelé, 2 akademici, 1 pracovník neziskového sektoru a 1 osoba s jiným povoláním, než jaké nabízely možnosti dotazníku. Odpovědi je proto třeba vnímat nikoli jako statisticky významný indikátor postojů všech aktérů, ale jako **průřez názory mediálně aktivní skupiny, jež cítí potřebu se k dané problematice vyjadřovat**.

Otázky se týkaly kvality vztahů s Čínou a vnímání současného kurzu české zahraniční politiky vůči ní. Již z první baterie otázek vyplynulo, že **většina respondentů (u některých otázek všichni) nepovažují vztahy s Čínou za ideální**. Specificky se respondenti domnívají, že vztahy s ní nejsou transparentní a oba státy nemají stejné zájmy na mezinárodní scéně. Všichni respondenti také **odmítli tvrzení**,

¹⁰ “Schwarzenberg vyčítá Nečasovi úlet. Politici se prou o dalajlamismus“, iDNES.cz, 11.9.2012, https://zpravy.idnes.cz/top-09-stoji-za-schwarzenbergovou-kritikou-necase-f7w-/domaci.aspx?c=A120911_120033_domaci_kop.

¹¹ Ibid.

¹² Tomáš Pergler, “Miliarda pryč. Číňané mě sprostě okradli, stěžoval si Babiš“, Echo24, 31.3.2016, <https://echo24.cz/a/idL3K/miliarda-pryc-cinan-me-sproste-okradl-stezoval-si-babis>.

že by prohlášení čtyř ústavních činitelů, jímž v roce 2016 po návštěvě dalajlámy v Praze ujistili Peking o tom, že se česká politika nemění a podporuje politiku jedné Číny, bylo nutné pro udržení dobrých vztahů.

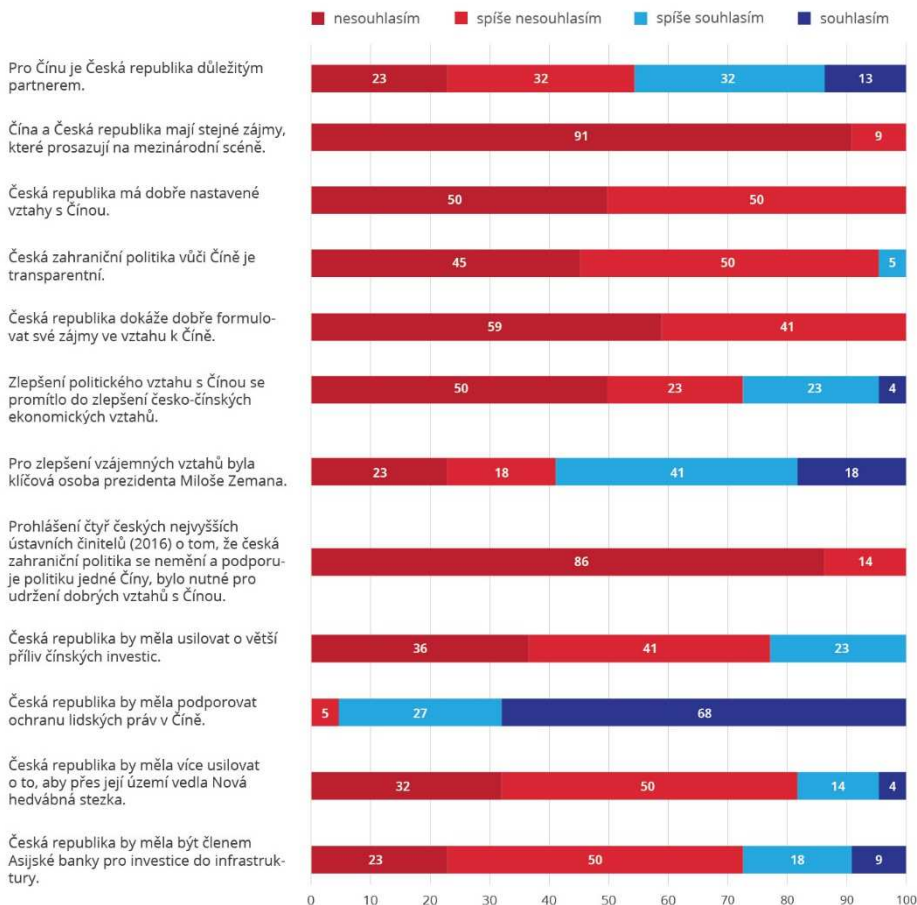

Graf 5: Odpověď na otázku “Do jaké míry se ztotožňujete s následujícími výroky o české zahraniční politice vůči Číně?”

*CHINFLUENCE
CHINA INFLUENCE IN CENTRAL EUROPE

DO JAKÉ MÍRY SE ZTOTOŽŇUJETE S NÁSLEDUJÍCÍMI VÝROKY O ČESKÉ ZAHRAJNÍ POLITICE VŮČI ČÍNĚ:

(V % DOTÁZANÝCH)

Copyright © 2018 AMO

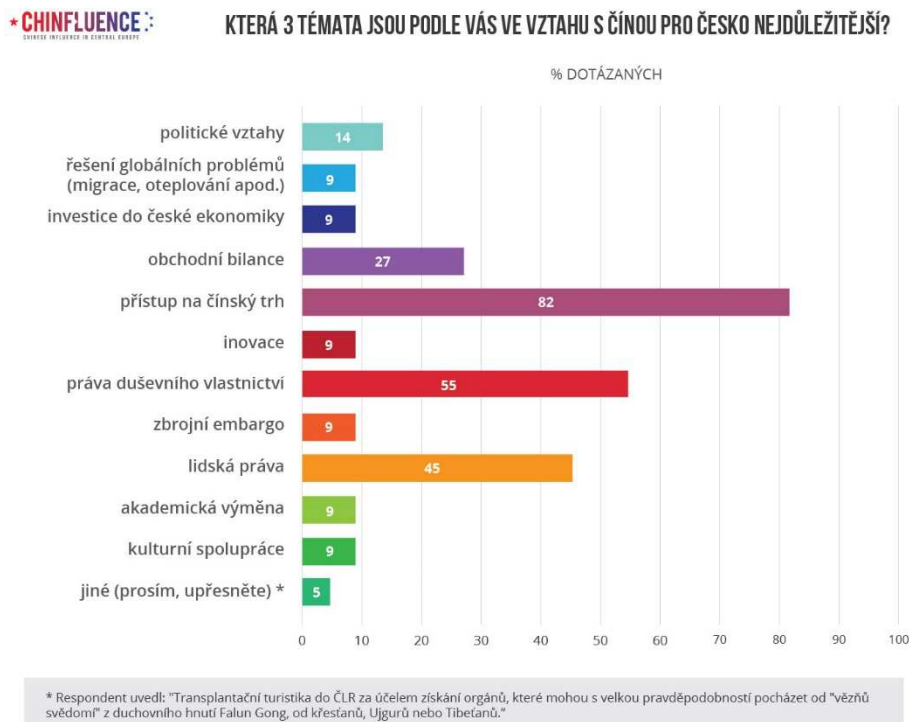
Téměř všichni respondenti také souhlasili s tvrzením, že **Česká republika by měla v Číně prosazovat politiku ochrany lidských práv a stávající zahraniční politiku v této oblasti nehodnotí příliš pozitivně** (podle 18 % respondentů je lidskoprávní dimenze v politice vůči Číně reflektována jen do určité míry, podle 55 % není příliš reflektována a 27 % se domnívá, že není zohledněna vůbec). Podle respondentů by **Česká republika měla prosazovat otázku lidských práv jak v bilaterálních vztazích, tak na multilaterálních fórech** (např. v EU nebo na půdě OSN).

Mezi témata, která jsou pro Česko ve vztahu s Čínou klíčová, řadili respondenti vedle lidských práv zejména **obchodní bilanci, přístup na čínský trh a ochranu práv duševního vlastnictví**. Všechna tato témata souvisejí s ekonomickou diplomacií, jež podle tří čtvrtin respondentů nefunguje.

Vytváření pročínské agendy v Česku: aktéři, jejich role a vazby

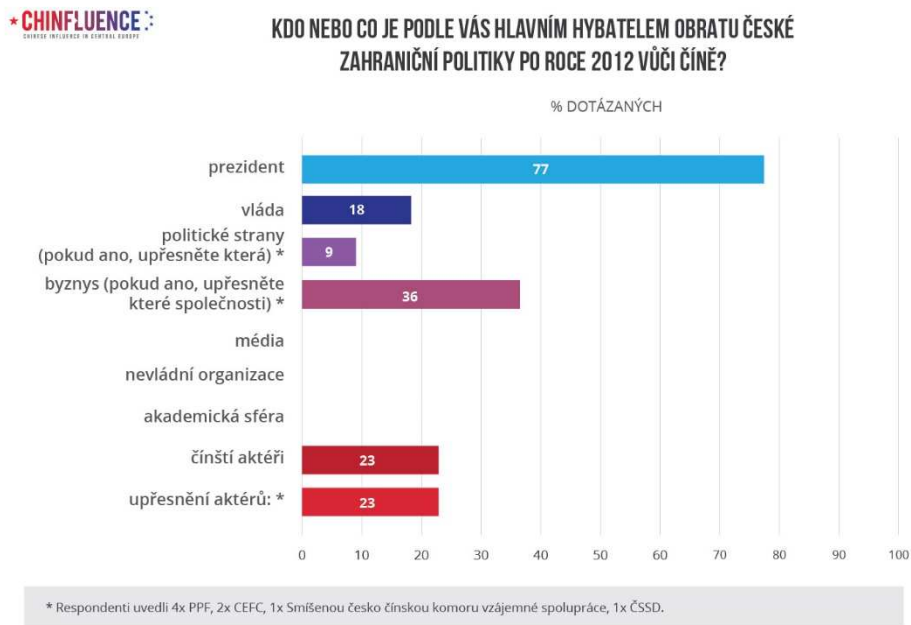
Graf 6: Odpověď na otázku “Která 3 témata jsou podle Vás ve vztahu s Čínou pro Česko nejdůležitější?”

Další otázky se týkaly aktérů české politiky vůči Číně a jejich role. **81 % respondentů se domnívá, že neexistuje konsensus mezi klíčovými aktéry podílejícími se na formulaci české zahraniční politiky vůči Číně. Za hlavní hybatele obratu české zahraniční politiky po roce 2012 vůči Číně označili prezidenta (77 %), byznys (36 %) a čínské aktéry (23 %), vládu (18 %) a politické strany (9 %).** V možnosti upřesnění odpovědi jmenovali respondenti skupinu PPF Petra Kellnera (4x), čínskou společnost CEFC (2x), Smíšenou česko čínskou komoru vzájemné spolupráce (1x) a Českou stranu sociálně demokratickou (1x).

Graf 7: Odpověď na otázku “Kdo nebo co je podle Vás hlavním hybatelem obratu české zahraniční politiky po roce 2012 vůči Číně?”

Copyright © 2018 AMO

Ačkoli je zjevné, že respondenti nepředstavovali reprezentativní vzorek, vyplývají z dotazníkového šetření minimálně dva důležité závěry. Za prvé, ze skutečnosti, že se v dotazníku zjevně vyjadřovali **odpůrci současného pročínského trendu v české zahraniční politice**, lze dovodit, že tato skupina má v českém veřejném diskurzu silný zájem na vokalizaci svého názoru. Svou roli může samozřejmě hrát skutečnost, že jde o postoje, které dominantní část české politické elity v uplynulém období opustila a lze je tak – minimálně na úrovni diskurzu – chápat jako ohrožené stanovisko. Nicméně, a to je druhý podstatný poznatek, z odpovědí k ekonomicky zaměřeným otázkám lze dovodit, že **i mezi odpůrci současné oficiální politiky lze najít aktéry (v rámci respondentů jich byla cca pětina až čtvrtina), kteří se sice nechtějí vzdávat lidskoprávní dimenze zahraniční politiky, současně ale podporují rozvoj ekonomických vztahů s Čínou na úrovni obchodu a investic.** Tato skupina respondentů (můžeme je pracovně označit jako ‘pragmatické idealisty’) představuje důležité pojitko k vedení konstruktivní, věcné a na obhajobě národních zájmů postavené debatě o české strategii vůči Pekingu.

Politické podnikání: jak ekonomické zájmy aktérů ovlivňují českou politiku vůči Číně

Mediální analýza i následné dotazníkové šetření odhalily rozšířený názor, podle nějž **za obratem zahraniční politiky České republiky vůči Číně stojí nikoliv strategická reformulace národní zahraničněpolitické strategie, ale spíše dílčí zájmy politických a ekonomických elit.** Často citovány byly v této souvislosti společnosti PPF a CEFC a na úrovni politických stran dominantně ČSSD. **Výzkum ChinfluenCE se proto zaměřil na zmapování vazeb mezi aktéry, kteří přímo nehovořili v médiích, ale kteří by mohli ovlivňovat podobu česko-čínských vztahů prostřednictvím svých vazeb na politickou a ekonomickou elitu.** Výsledkem je **interaktivní mapa dostupná na stránkách projektu ChinfluenCE,** která vizualizuje vztahy mezi klíčovými aktéry. Mapa je založena na informacích

o aktérech pocházejících výhradně z veřejných zdrojů¹³ a ukazuje propojení na základě například příslušnosti k politické straně, současných i minulých obchodních aktivit, medializovaných osobních vazeb apod.

Pomocí mapy lze snadno odvodit, že klíčovými uzly, kolem nichž se vazby větví, jsou někteří (politici) podnikatelé a několik málo institucí. V síti vztahů, které propojují jednotlivce i instituce, si zaslouží zvláštní pozornost ČSSD. Různé zdroje¹⁴ informují o tom, že stranické spojení s Komunistickou stranou Číny bylo údajně navázáno ještě před nedávným obratem české zahraniční politiky a osobně je udržují politici jako Jan Hamáček, současný předseda ČSSD a bývalý předseda a stávající místopředseda Poslanecké sněmovny. **Ještě důležitější je, že se ČSSD stala jakýmsi pomyslným inkubátorem politiků a podnikatelů (a jejich kombinací), kteří jsou spojeni se současnou pročínskou politikou.** Tato skupina zahrnuje nejen prezidenta **Miloše Zemana** (v letech 1993–2001 předsedy České strany sociálně demokratické), ale také například **Jana Kohouta**, kariérního diplomata, který se stal sociálnědemokratickým politikem, od roku 2014 Zemanovým poradcem pro Čínu a o rok později prezidentem **Institutu Nové hedvábné stezky** (New Silk Road Institute Prague). Mezi další vlivná jména patří **Jan Birke**, někdejší ředitel kabinetu premiéra **Jirího Paroubka** a nyní poslanec a současně předseda krajského výboru sociálních demokratů v královéhradeckém kraji. Birkeovy vazby se neomezují pouze na politickou oblast - v roce 2010 pomohl skupině **PPF** získat v Číně licenci pro její společnost **Home Credit**. Birke je svým propojením politických a obchodních aktivit méně viditelným protějškem Jaroslava Tvrdíka, patrně neaktivnějšího politického podnikatele v současných česko-čínských vztazích. K Birkemu lze přiřadit jeho někdejšího poslaneckého asistenta **Tomáše Bůzka**, který má vazby na většinu organizací spojovaných s pročínskou politikou v Česku, jako je **Smíšená česko-čínská komora vzájemné spolupráce**, CEFC (kde působil jako tiskový mluvčí a člen představenstva) nebo Kohoutův New Silk Road Institute.

Ztělesněním nového typu politického podnikatele se stal další z někdejších vrcholných politiků ČSSD, **Jaroslav Tvrdík**. Po ukončení kariéry armádního důstojníka se po roce 2001 stal poměrně rychle vlivným členem ČSSD. Vystřídal několik rolí od ministra obrany přes volebního manažera až po poradce předsedy strany. V roce 2012 převzal Tvrdík Smíšenou česko-čínskou komoru vzájemné spolupráce a o tři roky později se stal místopředsedou představenstva skupiny CEFC Europe, z níž postupně učinil mediálně nejznámější obchodní skupinu reprezentující čínské investice v Česku. CEFC investovala i do společnosti Empresa Media vlastněné **Jaromírem Soukupem**. Ten kromě toho, že je vlastníkem TV Barrandov, na níž (nepříliš kriticky) moderuje pořad Týden s prezidentem, je také členem poradní rady Kohoutova New Silk Road Institute Prague.

Tvrdík do CEFC přivedl i další bývalé významné české politiky - mezi nimi **Štefana Füleho**, bývalého ministra české vlády (a předtím Tvrdíkovu náměstkyni na ministerstvu obrany), velvyslance ČR v NATO a evropského komisaře pro rozšíření a sousedskou politiku, který je nyní členem představenstva společnosti. Podobnou trajektorii opsala **Marcela Hrdá**, bývalá ředitelka pro transformaci Českých aerolinií (v době, kdy byl Tvrdík v letech 2003–2006 prezidentem společnosti), předsedkyně představenstva společnosti Empresa Media a také poradkyně **Milana Chovance**, do prosince 2017 ministra vnitra ve vládě Bohuslava Sobotky.

¹³ I přes další informace získané z rozhovorů s aktéry se autorka rozhodla při tvorbě mapy pracovat záměrně pouze s OSINT (open source information). Vizualizace tedy představuje jen zajímavou výšeč sítě (zdrojovatelných) vztahů a dalo by se v ní dále pokračovat.

¹⁴ Interview s novinářem věnujícím se zahraniční politice [požadována anonymita zdroje], listopad 2017. Interview se dvěma zdroji z Ministerstva zahraničních věcí ČR [požadována anonymita zdroje], červen a říjen 2017. "Česko-čínská družba jako tajná pošta. Proč Hamáček tají jednání s čínskými komunisty?", Hlídací pes, 18.7.2017, <https://hlidacipes.org/cesko-cinska-druzba-jako-ticha-posta-proc-hamacek-taji-jednani-cinsky-mi-komunisty/>

Tvrdíkův příběh by mohl skončit zde jako úvaha o schopném politicko-ekonomickém podnikateli, který spatřil unikátní příležitost v novém mezinárodním klimatu a plně ji využil ve svůj prospěch. Jde ale jen o část složitější linie vlivu hospodářských aktérů, která vyvrcholila reorientací zahraniční politiky, posvěcené z nejvyšších politických míst (konkrétně záštitou prezidenta Miloše Zemana). Již v roce 2010 najala skupina PPF - oficiálně se sídlem v Nizozemsku, ale ve vlastnictví českého miliardáře **Petra Kellnera** - Jaroslava Tvrdíka, aby lobbolal za její zájmy v Číně, zejména za společnost **Home Credit**, pobočku PPF pro retailové bankovníctví. Tato společnost působila v Číně od roku 2007, nicméně až v roce 2010 obdržela lokální licenci na poskytování spotřebitelských úvěrů¹⁵. Šlo sice o důležitý průlom¹⁶, ale naplnění konečného cíle v podobě získání celostátní licence v této oblasti podnikání trvalo další čtyři roky. Právě v tomto období byl zahájen obrat České republiky směrem k Číně. Propojení obou procesů zůstává s ohledem na důvěrnost klíčových informací jen hypotetické, ale logicky je nutné minimálně připustit jejich funkční souvislost.

Případy CEFC a PPF ukazují na rizika vlivu podnikatelského prostředí na důležitou součást české zahraniční politiky, s potenciálně dalekosáhlými důsledky. Vytváření dojmu, že Čína představuje plnohodnotnou ekonomickou alternativu, se přitom neopírá o ekonomická data. Analýza mediálního diskurzu, dotazníková šetření nebo vizualizace veřejně dostupných dat samozřejmě není dostačující k odhalení přesné kauzální logiky jejich působení, a naopak informace získané z provedených rozhovorů často není možné bez dalšího přístupu k dotčeným aktérům přesvědčivě doložit. **Nezpochybnitelným faktem však zůstává, že česká zahraniční politika se odklonila od předchozího kurzu vůči Číně bez veřejné politické debaty a bez zjevné redefinice svých strategických priorit, zato zjevně pod minimálně určitým vlivem zájmů specifických podnikatelských skupin, jejichž působení naprosto nenaplnělo požadavky na transparentnost a veřejnou kontrolu.**

Závěr

Smyslem tohoto policy paperu není kritizovat samotný obrat České republiky směrem k Číně, což by bylo pokrytecké už s ohledem na obdobné tendence v dalších evropských zemích. Na cíli přilákání většího množství čínských investic nebo podpoře vyššího obratu vzájemného obchodu není nic inherentně špatného. Problémem je, pokud je taková změna prezentována ne jako doplnění nebo rozšíření stávajících zahraničně-obchodních příležitostí, ale jako jejich ekonomická, ale též politická a normativní alternativa. V této podobě totiž posilování vztahů s Čínou až příliš konvenuje se stávajícími neliberálními tendencemi v české domácí politice.

Za druhé, jakkoliv byl pročínský obrat (části) českých politických elit mediálně vděčným tématem, bohužel to vůbec neznamená, že by byla vedena komplexní, smysluplná debata o žádoucí zahraničněpolitické strategii českého státu, jíž by se nová politika vůči Pekingmu mohla stát součástí. Dokonce by bylo možné říci, že míra medializace názorů Miloše Zemana či Jaroslava Tvrdíka stojí v přímém protikladu k minimálnímu množství informací o důvodech, které stojí v pozadí jejich kroků. Aniž bychom se uchylovali ke konspiračním interpretacím, je z dostupných zdrojů, včetně vizualizace propojení klíčových aktérů, zjevné, že

¹⁵ "Výroční zpráva PPF", PPF, s 69-70.

¹⁶ PPF ve své výroční zprávě uvádí, že Home Credit byl první zahraniční společností, jež získala licenci bez požadované spolupráce s čínským partnerem.

společnosti jako PPF nebo CEFC ovlivňují českou zahraniční politiku mnohem více, než by v transparentním demokratickém prostředí mělo být běžné a přijatelné.

Česká média jsou k nastolenému zahraničněpolitickému trendu zatím většinově kritická a plní tak potřebnou kontrolní funkci, která přispívá k určité míře společenské a politické resilience. Toto konstatování však skrývá minimálně dva zásadní problémy. Za prvé, jak ukázalo fungování TV Barrandov a časopisu Týden, **převod vlastnictví médií (nebo jeho části) do rukou čínské společnosti efektivně eliminoval jakoukoliv kritiku vůči Číně.** A za druhé, **postoje médií k Číně jsou primárně funkcí reflexe vnitrostátních politických procesů. Přímých, normativně nezkršených informací o Číně tak dostává česká veřejnost jen relativně málo,** což se pochopitelně negativně odráží na schopnosti vést kultivovanou, věcnou a neemotivní debatu o naší politice vůči ní. V situaci, kdy Peking představuje stále významnějšího, mocnějšího a vlivnějšího aktéra mezinárodních vztahů, je tato situace nejen politováníhodná, ale s ohledem na zahraničněpolitické zájmy České republiky potenciálně nebezpečná.

Doporučení formulovaná v úvodu policy paperu, stejně jako projekt ChinfluenCE jako celek, vyjadřují snahu přispět ke změně stávající situace a posunout debatu o Číně tam, kde může české zahraniční politice pomáhat, ne jí škodit.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Ivana Karásková

Ivana Karašková je analytičkou Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), kde se věnuje čínské zahraniční politice, evropsko-čínským vztahům a bezpečnosti v severovýchodní Asii. Na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy přednáší kurzy zaměřené na Čínu.

ivana.karaskova@amo.cz

[@ivana_karaskova](https://twitter.com/ivana_karaskova)

Policy paper vznikl v rámci projektu “Promoting Understanding and Awareness of Chinese Influence in Central Europe” (ChinfluenCE) podpořeného National Endowment for Democracy (NED).